

Hora de pomană – sărbătoare rituală pascală în Teleorman

*Nicoleta Diana (Matei) Jilavu**

* Universitatea din Craiova, Școala Doctorală "Alexandru Piru", România, e-mail: diana_matei06@yahoo.com.

Abstract: *The alms choir - Easter ritual celebration in Teleorman.* The alms choir is a ritual custom to commemorate young, unmarried and untimely dead. It is practiced on both sides of the Danube, between Easter and Pentecost. To the south of the Danube, in the villages with Romanian population, from Bulgaria, the custom is practiced in the Vidin area and between Lom and Siștov as well. In Romania, it is found in Oltenia (Dolj, Olt, Mehedinți, Gorj, Vâlcea Counties), in the south of Banat (Caraș Severin), but also on the left bank of the Olt river, in Teleorman County. In some villages the dance is performed in the memory of all the dead, regardless of age, who died before Easter. It takes place in a natural setting, in the meadows, as the choirs in the village did.

Through its slow, sober and calm movement, the choir represents a true magical procession in memory of the dead, a sign that, in the popular vision, the earthly world and the afterlife intertwine. The idea of chorus and sad party is an extreme way of despair for the loss of a young family member, it overlaps antagonistically with the rite of separation and aggregation in the world of elders and ancestors. The association of the words game and death, in the expression: "I will play at my death" leads us to the thought of revenge on the part of the deceased, so those on earth try to drive away the evil forces.

Keywords: custom, remembrance of the dead, alms, Easter.

Categoria: sărbătoare rituală Pascală

Data desfășurării: a doua zi de Paști

Actanți: tineri din sat, în special, dar și batrâni

Descrierea obiceiului

Începând cu sărbătoarea Sfintelor Paști și până la Rusalii, pomenirea morților, în special a celor morți de moarte năpraznică, sau a celor morți fără lumânare, cuprinde rituri și practici menite să unească cele doua lumi, prin ofrande de alimente si lumină.

În satele din sudul județului Teleorman, așezate de-a lungul Dunării, se păstrează tradiția pomenirii morților tineri, necăsătoriți, prin ”hora de pomană”, în a doua zi de Pasti. În cadrul acestei hore rituale organizate de rudele celui decedat se împarte tinerilor care se prind în horă o batistă albă, brodată, de care s-a prins o lumânare, un chibrit, o pită, o floare roșie (garioafă), o punguță cu alimente și o băutură.

În localitatea Uda Clocociov, din județul Teleorman (informator: Iordan Maria, inginer, 59 ani, pensionar la data înregistrării 2021, mătușa decedatului, știe de la mama și bunica sa), rudele pregătesc o petrecere tristă, la care se crede că ”participă și sufletul celui decedat”, care n-a apucat să se bucure de tot ceea ce este sortit omului pe pământ. Ritualul s-a desfășurat în fața curții, pe stradă, de o parte erau strânși tinerii din sat invitați la horă, care așteptau în tăcere, și de cealaltă parte bătrânii curioși să vadă împlinirea tradiției. Hora n-a fost pornită de lăutari, așa cum era obiceiul (restricțiile pandemiei actuale n-au permis, ”dar ar fi accentuat durerea părinților”), ci de un sistem audio, de la care răsună cântecul specific horei triste:

*Jucați lume, petreceți, lume, lume
Cu toți fericiți sunteți, lume, lume
Numai cei de sub pământ, lume, lume
Nu mai văd, nu mai aud, lume, lume
Sărac tinerețea mea, lume, lume
S-a cununat cu moartea, lume, lume*

*Am fost cândva pe pământ, lume, lume
Acum zac în mormânt, lume, lume
Floare foi, floare trecui, lume, lume
Pe fața pământului, lume, lume
Viață, viață trecătoare, lume, lume
Te-ai stins ca o lumânare, lume, lume*

*În mormânt adânc și rece, lume, lume
Nu am cu cin mă petrece, lume, lume
Nu văd soare răsărind, lume, lume
N-aud păsări ciripind, lume, lume
Jucați lume chiuiți, lume, lume
De mine să pomeniți, lume, lume*

Hora s-a desfășurat în jurul mesei, pe care au fost așezate ofrandele: garoafe roșii, batiste albe brodate și la un colț imprimată

poza tânărului, lumânări, chibrituri, pite, pachete. La masă, cu fața la răsărit, au fost așezate două scaune; pe unul s-a așezat tatăl, pe celălalt tabloul băiatului decedat. Pentru că hora nu s-a desfășurat (datorită restricțiilor pandemiei) pe "pământ cu iarbă", cum era tradiția, aceasta a fost împlinită prin aducerea unor snopi de iarbă cosită proaspăt. Locul de desfășurare era poiana de la baltă, aproape de Olt, înainte de vărsarea în Dunăre, cu iarbă și flori, așa cum românii au imaginea despre lumea de dincolo. Nicolae Panea spunea despre lumea de dincolo: "desemnarea lumii de dincolo, a paradisului, ca ospăț al bucuriei (Sântul Ioan Gură de Aur)¹. Fiecare tânăr prins în horă a primit de la mama decedatului ofranda, apoi au fost invitați să se așeze la o altă masă pregătită cu platouri de prăjituri și băuturi. La finalul ritualului tinerii au mers și la mormântul decedatului cu lumânări aprinse.

"Hora de pomană se face trei ani la rând pentru cei decedați fără lumină și necăsătoriți, obiceiul vine din zona Olteniei, tinerii din sat sunt invitați să participe la ritual."

Mai multe rude și-au adus contribuția la pregătirea pomenii, cu munca sau cu îndrumări pentru împlinirea ritualului; legătura de rudenie aduce obligativitatea ajutorului reciproc la nevoie, sau la diferite evenimente din viață.

Nicolae Panea sublinia: "În comunitățile rurale, moartea cuiva continuă să fie percepută ca un eveniment public, mai mult ea nu determină doar participarea, deci, mimarea solidarității și responsabilitatea față de propriul destin"².

Au participat tinerii din sat, prieteni sau nu cu tânărul decedat, dar și bătrânii, astfel hora de pomană reunește întreaga comunitate, simbolizând continuitatea, iar ritualul este concretizat prin prezența martorilor, care dovedesc autenticitatea.

Moartea reprezintă punctul culminant și dramatic al vieții, de aceea riturile tanatice sunt păstrate cu sfințenie, arătând respectul pentru străbuni, întărind credința față de lumea de dincolo, fiind o celebrare dar și o ușurare a celor rămași pe pământ.

Obiceiul este răspândit și la românii din Bulgaria, zona Timocului și valea Dunării. A doua zi de Paști, românii din zona Timocului bulgăresc fac acest obicei în poiana mănăstirii Albotina. Familia împarte mâncare, băutură, haine, prosoape, flori, ouă roșii, colaci,

¹ Panea 2005, p. 15.

² Panea 2005, p. 30.

bani, se prinde în horă urmată de celelalte rude și prietenii mortului, purtând fotografia acestuia³.

BIBLIOGRAFIE

Panea 2005 – Panea, N., Folclor literar românesc. Pâinea, vinul și sarea. Ospitalitate și moarte, Ed. Scrisul românesc, 2005.

Panea, Fifer 1998 – Panea, N., Fifer M., Cartea românească a morții. O hermeneutică a textului ritual funerar, Centrul Județean al Creației Populare Mehedinți, Drobeta Turnu Severin, 1998.

Rusu-Păsărin 2004 – Rusu-Păsărin, G., Flori de gheață, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2004.

Țîrcomnicu 2014 – Țîrcomnicu, E., Sărbători și obiceiuri. Romîni din Bulgaria, vol. IV, Ed. Etnologică, București, 2014.

* Toate citatele din text sunt extrase din înregistrările făcute pe teren.

** Toate imaginile sunt realizate în cadrul cercetării de teren în localitatea Uda Clocociov, județul Teleorman, 2021, Jilavu (Matei) Nicoleta Diana.

³ Țîrcomnicu 2014.

